

християнства, тобто піднімали Київську Русь на досить високий рівень громадського та державного життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Моральні засади суспільства на кожному етапі його історичного розвитку справляють визначальний вплив на ставлення людей до злочинів, необхідності покарання за них, а також вибір засобів і методів покарання. У подальшому автор планує розглянути питання відображення ставлення до покарань і злочинів у менталітеті українців, а також рецепцію давньоруського кримінального законодавства в подальші історичні періоди.

Джерела та література

1. Ключевський В. О. Російська історія. Повний курс лекцій : у трьох книгах / В. О. Ключевський ; пер. з рос. – К. : Наук. думка, 1993. – Т. 1. – 315 с.
2. Черепнин Л. В. К вопросу о характере и форме Древнерусского государства X– начала XIII в. / Л. В. Черепнин // Исторические записки. – М. : Наука, 1972. – Вып. 89. – С. 353–408.
3. Зимин А. А. Из историографии советского источниковедения («Русская Правда» в трудах С. В. Юшкова) / А. А. Зимин // Проблемы истории общественной мысли и историографии. – М. : Наука, 1976. – С. 275–282.
4. Хрестоматія з історії держави і права України. – Т. 1 : З найдавніших часів до початку XX ст. : навч. посіб. для юрид. вищих навч. закл. і фак. : у 2 т. / В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький; за ред. В. Д. Гончаренка. – К. : Ін Юре, 1997. – С. 464.
5. Исаев И. А. История государства и права России / И. А. Исаев. – М. : Юрист, 1993. – 296 с.
6. Таганцев Н. С. Русское уголовное право : в 2-х т. – М. : Наука, 1994. – Т. 2. – 750 с.
7. Русское законодательство X–XX веков : в 9-ти т. – Т. 1 : Законодательство Древней Руси. – М. : Юрид. лит., 1984. – 754 с.
8. Володимир Мономах Поучення / Володимир Мономах // Літопис Руський / пер. Л. Махновця. – К. : Дніпро, 1989. – С. 85–89.

Крисяк Ю. Отдельные аспекты преступления и наказания периода Киевской Руси. В статье изучается отражение в «Русской Правде» морали общества в процессе назначения наказаний за преступления в Киевской Руси. Осуществлено сравнение подходов к наказанию, отображенных в уголовном законодательстве, и в «Поучении» Владимира Мономаха. Указано, что для феодального законодателя важным было проявить осуждение за совершенные наказуемые действия, о чём свидетельствуют унижительные наказания. Дополнением к уголовному наказанию могла быть кровная месть (личная или родовая). Благоклонное восприятия христианства в Киевской Руси ограничивало наказания личного физического характера, а также не позволяло смертной казни. Значительный либерализм «Русской Правды» объясняется значительным влиянием отца Ярослава Мудрого Владимира Мономаха, который был признанным моральным авторитетом того времени.

Ключевые слова: преступление, наказание, Киевская Русь, «Русская Правда», Владимир Мономах, «Поучение».

Krysyuk Y. Some Aspects of Crime and Punishment in the Period of Kievan Rus'. The article studies the depicting of the society morality in the «Rus'ka Pravda» in the process of the crimes sentencing in Kievan Rus'. The comparison of the different criminal law approaches to punishment is made as well as in the «Povchannja» of Volodymyr Monomakh. It is said that it was important for the feudal legislator to show conviction for committing criminal behavior, as evidenced by the humiliating punishment. A blood feud (personal or generic) could accompany the criminal penalty. Favorable perception of Christianity in Kievan Rus' limited personal punishment of a physical nature, and did not allow the death penalty. The «Rus'ka Pravda» considerable liberalism took place due to a significant influence of Yaroslav the Wise's father, Volodymyr Monomakh, who was recognized as the moral authority of that time.

Key words: crime, punishment, Kievan Rus', «Rus'ka Pravda», Volodymyr Monomakh, «Povchannja».

УДК 347.96

Л. Куренда

Дослідження деформації професійної правосвідомості юриста

У матеріалах наукової статті досліджується поняття деформації професійної правосвідомості юриста, дається коротка характеристика основних видів деформації професійної правосвідомості. На цій основі

формується практичні пропозиції із позиції багатолітнього педагогічного досвіду викладання у вищих навчальних закладах, із розмежування типів майбутніх юристів, які є носіями деформованої правосвідомості.

Ключові слова: правосвідомість, деформація, професія, юрист, нігілізм, інфантилізм, ідеалізм.

Постановка наукової проблеми та її значення. Постановка питання про деформації професійної правосвідомості можлива лише за умови визнання існування певних «нормальних стандартів» правосвідомості й відхилень від них. Важливо зазначити, що право як явище виникає внаслідок необхідності впорядкувати суспільні відносини. Саме в цьому розумінні воно не може бути будь-яким, бути нейтральним і не підлягати певній оцінці з боку суб'єктів соціального спілкування. Звідси й професійна правосвідомість, яка неодмінно пов'язана з правом, і в процесі його формування, і в процесі його реалізації не може бути будь-якою, а має відповідати соціальному призначенню права, забезпечувати реалізацію останнього. Варто погодитись із В. В. Мухіним, який зазначає, що еталон, із яким ми порівнюємо правосвідомість юриста як індивіда чи групи, – це професійна правосвідомість у якісному розумінні. Юрист із розвинутою правосвідомістю усвідомлює себе в ролі громадянина держави, суб'єкта прав і обов'язків, учасника складних та різноманітних відносин. При цьому він розуміє, що до нього висуваються підвищені вимоги через його професійний статус [1, с.151].

Аналіз досліджень цієї проблеми свідчить, що в юридичній літературі значна кількість наукових праць присвячена вивченню правової правосвідомості в окремих аспектах (А. В. Волошенюк, О. І. Долгова, О. А. Жидовцева, В. М. Карпунов, М. І. Козюбра, А. Р. Ратінов, О. Ф. Скакун, Ю. М. Тодика). Проте доцільно наголосити, що протягом останніх двадцяти років проблема деформації професійної правосвідомості загалом та юриста зокрема не була предметом комплексного правового дослідження, окрім дисертації В. В. Мухіна на тему: «Професійна правосвідомість: поняття, особливості, функції» [1], у якій окремий параграф автор присвятив вивченню деформації професійної правосвідомості.

Формулювання мети й завдань. Мета статті – дослідження наріжних питань деформації професійної правосвідомості юриста та вироблення практичних пропозицій із позиції багатолітнього педагогічного досвіду викладання у вищих навчальних закладах, із розмежування типів майбутніх юристів, які є носіями деформованої правосвідомості.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Якщо говорити про стандарти правосвідомості в загальнофілософському плані, то її змістом виступають певні правові смисли, які розкривають внутрішній зміст правових феноменів, тобто те, що й робить їх власне правовими. Правові смисли є трансуб'єктивними й інтерсуб'єктивними. Перше вказує на те, що вони виходять зі свідомості одних людей і можуть бути сприйняті свідомістю інших; друге виділяє таку особливість, як спільність понятійного змісту, яка є предметом та основою взаємного розуміння між людьми [2, с. 259].

Так, виділяються правові смисли або установки правосвідомості, представлені у вигляді системи ментальних передумов права: обов'язок поважати чужі права; обов'язок відстоювати власне право; відстоювання принципу поваги до прав іншого веде до затвердження у відносинах між людьми таких правових смислів, як сумлінність, чесність, точність у виконанні обов'язків; відмова від принципу поваги до прав іншого призводить до розповсюдження «антиправових» смислів: невдячності, задрощів, злорадства; примат справедливості над співчуттям і любов'ю до ближнього, як вираження визнання його автономії; ідея правомочності, усвідомлення власного права; відраза до рабства й визнання свободи вищою цінністю; позиція невідступності (пріоритет громадянської чесності) [2, с. 265].

На наш погляд, очевидно, що справжньою реальністю права стає не жорсткий механізм владного примусу, а тонке переплетіння особливих ментальних станів – правових смислів. Стійкі, такі, що повторюються, необхідні відносини між смислами можуть бути названі аксіомами правосвідомості. Аксіоми як універсальні очевидності правосвідомості акцентують увагу на тих способах людського буття, які роблять право можливим.

Зауважимо, що в більш конкретному розумінні деформації професійної правосвідомості доцільно розглядати у зв'язку з основними структурними елементами її змісту. У такому контексті деформація правосвідомості проявляється у викривленні її раціонально-ідеологічних, емоційно-психологічних і поведінкових компонентів. Деформації професійної правосвідомості заважають здійсненню її завдань, які полягають у забезпеченні ефективного функціонування й розвитку права, збереженні та захисті правопорядку, у тому числі захисті прав і свобод людини та громадянина, що забезпечується в кінцевому рахунку професійно-юридичною діяльністю. На наш погляд, варто пого-

дитись із В. В. Мухіним, що деформації професійної правосвідомості – це викривлення раціональних, емоційних або (і) вольових компонентів її змісту, які роблять неможливим або суттєво утруднюють ефективну професійно-юридичну діяльність [1, с.152].

Проводячи класифікацію деформації професійної правосвідомості, можемо зауважити, що в юридичній літературі найбільш загально можна виділити дві групи: а) ті, які є загальними для всіх різновидів правосвідомості; б) ті, що притаманні власне професійній правосвідомості. Для деформацій професійної правосвідомості характерне її викривлення на рівні цінностей, знань, практичних навичок. Деформація правової свідомості передбачає деякий запас правових за своєю природою поглядів, знань, установок, які через різні причини перетворилися на якісь інші, неправові конструкції або залишилися правовими лише номінально або частково [3, с.121].

До першої групи належать правовий інфантилізм, недооцінка права, правове розчарування, правовий ідеалізм, правовий ригоризм, правова демагогія, правовий нігілізм, «переродження правосвідомості» [4]. Кожний із названих видів деформації має свою специфіку.

Правовий інфантилізм полягає в несформованості правових знань або їх недостатній глибині при особистій переконаності в наявності належної юридичної підготовки. Несформована правосвідомість характерна для працівників міліції, податкових органів тощо. Вважається, що це – найбільш м'яка форма деформації правосвідомості. Водночас це положення стосовно професійної правосвідомості є щонайменше суперечливим.

На наш погляд, правильно зазначає В. М. Кудрявцева, що професійна юридична діяльність завжди пов'язана з конфліктною або потенційно конфліктною сферою соціального спілкування, у якій перетинаються інтереси різноманітних суб'єктів права. Нерозвиненість професійних правових знань, поєднана з упевненістю у власній обізнаності, часто призводить до серйозних помилок у юридичній практиці. Останні не тільки ускладнюють ефективний захист прав і законних інтересів суб'єктів права, а й самі іноді призводять до їх грубого порушення [5].

Сьогодні на наш погляд, збагачене таким окремим видом деформації професійної правосвідомості, як недооцінка права, тобто в загальному плані йдеться про оцінку права на більш низькому рівні, ніж його дійсна цінність, про це також зазначає М. І. Козюбра [6]. Може йтися як про загальну недооцінку, так і про недооцінку певних аспектів права, окремих правових явищ. Наприклад, працівники правоохоронних органів можуть перевищувати значення каральних функцій права й недооцінювати його регулятивну функцію як самостійну у відриві від інституту юридичної відповідальності.

Варто погодитись із тими науковцями, які вважають, що доцільно самостійно виділити таку деформацію професійної правосвідомості, як правове розчарування (правова депресія), яке теж має своїм змістом викривлення на рівні цінностей [1]. Цей різновид деформації може бути перехідною ланкою до більш серйозних деформацій професійної правосвідомості. Він найбільш характерний для молодих спеціалістів, які зіштовхуються з непривабливою юридичною практикою в нерозвинутих, корумпованих правових системах. Право починає сприйматися ними суто як феномен зі сторінок підручника, залишається певним ідеалом, який наближається до реальності в інших суспільствах, але є недозвеною розкішшю в цьому суспільстві.

Потребує уваги й дослідження правового ідеалізму як однієї з форм деформації професійної правосвідомості. Досить удалим, на наш погляд, є визначення правового ідеалізму як переоцінки реальних можливостей права впливати на суспільні відносини й процеси. Сутністю його є переконаність у тому, що потрібно лише прийняти відповідні правові акти та актуальні соціальні проблеми – зубожіння населення, інфляція чи екологічна криза – будуть подолані [1]. Проте окремі наковці з цього приводу зазначають, що це далеко не так. Закон може дати позитивний ефект лише тоді, коли є необхідні економічні, політичні, організаційні й інші умови. Закони ж, які не реалізуються, нічого не варті та виступають додатковим фактором правового нігілізму.

Як наслідок і водночас окремим аспектом дослідження деформації професійної правосвідомості виступає правовий ригоризм [7, с. 104], під яким варто розуміти приписування закону уявних недоліків, висування до нього необґрунтованих претензій, які викликані неповним задоволенням цілком виправданих, розумних потреб. При цьому виді деформації суб'єкт залишає за полем своєї уваги неюридичні фактори дії закону, розв'язання певної соціальної проблеми й вину за незадовільний стан у відповідній сфері відносин повністю покладає на нормативно-правову базу.

Досить поширеним явищем сучасного правового суспільства і в Українській Державі, і за її межами є поширеність такої форми деформації професійної правосвідомості, як правова демагогія,

під якою розуміють маніпуляції ідеєю права або правовими ідеями для досягнення власних корисливих інтересів, прикриваючись розмовами про суспільне благо.

Водночас варто не забувати, що одним із найнебезпечніших видів деформації професійної правосвідомості є правовий нігілізм. Нігілізм узагалі виражає негативне ставлення суб'єкта до певних норм, цінностей, ідеалів, поглядів, окремих, а іноді й усіх сторін людського буття. Його розглядають окремі науковці як одну з форм світовідчуження та соціальної поведінки. Як течія суспільного життя, нігілізм зародився давно, але найбільше розповсюдження отримав у минулому столітті, переважно в Західній Європі й Росії.

Із теорії права можемо констатувати, що правовий нігілізм є різновидом соціального нігілізму. Його сутність полягає в загальному негативному, зневажливому ставленні до права, закону, правопорядку, юридичному неуцтві. Ідеться про незатребуваність права суспільством, окремою особою, невір'я у високе призначення права, його потенційні можливості.

У літературі виділяються характерні риси сучасного правового нігілізму: а) підкреслено демонстративний, войовничий, конфронтаційно-агресивний характер; б) глобальність, масовість, розповсюдженість не тільки серед населення, а й в усіх державних структурах; в) різноманіття форм прояву; г) особливий ступінь руйнівності, опозиційності й популістська скерованість, регіонально-національне забарвлення; г) злиття з державним, політичним, моральним, економічним, релігійним нігілізмом, що утворюють разом єдиний деструктивний процес; д) зв'язок із негативізмом – більш широкою поняттям, що виникло в суспільстві в процесі руйнації старої та створення нової системи, зміни способу життя [8, с.710].

Зауважимо що в українській юридичній науці на загальнотеоретичному рівні правовий нігілізм ґрунтовно досліджував А. В. Волошенюк [9]. Сутність правового нігілізму автор убаचाє в тому, що під впливом факторів об'єктивного й суб'єктивного характеру право втрачає свою цінність у свідомості окремого індивіда, певної соціальної групи або суспільства в цілому, перестає сприйматися ними як необхідний компонент соціальної життєдіяльності, наділений такими якісними характеристиками, як справедливість, сила та ефективність [9].

На наш погляд, варто зазначити, що основними формами прояву правового нігілізму у сфері професійної юридичної діяльності є функціонування державних структур поза межами правового поля; конфронтація різних структур державної влади. Це так званий «номенклатурний», «елітарний» нігілізм, який призводить до паралічу влади. Тут поєднуються державний і правовий нігілізм; підміна законності політичною, ідеологічною або прагматичною доцільністю; «війна законів»; надмірна регламентація суспільних відносин; пріоритет інтересів олігархічних кланів та груп над інтересами суспільства; використання ідей законності й правопорядку як приводу для застосування сили, порушення прав людини та громадянина; установка на бездіяльність і неприйняття необхідних відповідно до закону заходів, адміністративна «сверблячка», довільне тлумачення закону; ігнорування процесуальних вимог та обмежень; несанкціоноване використання спеціальних технічних засобів для спостереження за громадянами; односторонньо-звинувачувальний підхід до осіб, які підозрюються в скоєнні злочину; фальсифікація доказів; зневага до своєї професії; відсутність принципності тощо.

Було б неправильно не зазначити, що найважчою формою деформації професійної правосвідомості є її переродження в злочинну форму. Такій правосвідомості притаманний максимальний ступінь викривлення правових ідеалів, свідченням чого стає свідоме скоєння людиною навмисних, переважно тяжких кримінальних злочинів, мотивами яких стають жорстокість, користь та ін. На наше переконання, її сутність полягає у сформованій установці на вчинення злочину, у готовності використання владних повноважень для досягнення антиправових цілей.

Доцільно погодитись із тими науковцями, які вважають, що саме по собі скоєння злочину не завжди свідчить про суттєві дефекти правосвідомості відповідних суб'єктів, також як і правомірна поведінка сама по собі не дає підстав робити висновки про високий рівень правосвідомості особи. Дефекти правових знань, ставлень, уявлень, вимог створюють формальну можливість для поведінки, що суперечить праву. Вони можуть бути властиві як правопорушникові, так і особі, яка не порушує закон [10, с.7].

До другої групи належать стереотипність мислення; звуження кругозору, зниження емоційного ставлення до подій, що відбуваються, і байдужність до осіб, щодо яких здійснюється професійна юридична діяльність; упередженість стосовно правопорушників (обвинувальний ухил); юридичне

сприйняття неюридичного світу; зневага неюридичною професійною думкою; формалізм і бюрократизм професійної правосвідомості.

Стереотипність мислення як різновид деформації професійної правосвідомості – це підхід до нових юридичних ситуацій із системою усталених, консервативних, шаблонних оцінок, які є, з одного боку, результатом значного практичного досвіду роботи, і з іншого – недостатнього професійного саморозвитку. Цей вид деформації може призводити до серйозних юридичних помилок, до порушень професійно-етичних норм стосовно суб'єктів юридичного процесу.

Звуження кругозору – це замикання духовного життя юриста на професійній сфері. Цей вид деформації характеризується низьким рівнем обізнаності юриста у сфері загальної культури, у відсутності в його непрофесійному житті серйозних хобі, захоплень.

Зниження емоційного ставлення – це зниження емоційного бар'єру сприйняття явищ, пов'язаних із професійною юридичною діяльністю. Хоча таке зниження – цілком закономірний процес. Питання лише в його ступені. Воно може бути кваліфіковане як деформація професійної правосвідомості лише тоді, якщо переросло в жорстоке у своїй байдужості ставлення, передусім, до осіб, стосовно яких здійснюється професійна діяльність. Це проявляється у формальному, бюрократичному підході до своєї роботи, у відсутності будь-якого бажання допомогти тим, хто потребує компетентного правового захисту, у відсутності співчуття до постраждалих.

Упередженість стосовно правопорушників – це сприйняття особи, котра підозрюється в скоєнні правопорушення, як такої, вина якої вже доведена.

Юридичне сприйняття неюридичного світу – це сприйняття неюридичних подій і явищ власного й суспільного життя через «юридичний світлофільтр», тобто підсвідома скерованість пізнання, оцінки навколишнього світу через юридичні схеми.

Зневага неюридичною професійною думкою – це скептичне, несерйозне, поблажливе сприйняття будь-якої думки професіонала з іншої сфери юридичної практики, яка стосується юридичної проблематики.

Формалізм і бюрократизм професійної правосвідомості – це дотримання юридичних форм та процедур не в ім'я духу закону, правової справедливості, а в ім'я його букви, навіть на шкоду першим.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи проаналізовані вище положення, доходимо до логічного висновку про те, що особливо небезпечними є деформації професійної правосвідомості на мотиваційному рівні. Варто погодитись із М. Я. Соколовим, що мотивами професійної діяльності є принципова позиція, пов'язана із захистом інтересів суспільних, окремих осіб, із вірними служінням ідеї права тощо; професійний інтерес до результатів діяльності; ортодоксально-юридична позиція (закон є закон); конформна позиція, орієнтована на: а) поведінку громадян; б) поведінку професійної групи; в) поведінку керівництва; професійні звички; вузькопрагматична позиція, яка виражає зацікавленість у проходженні справи; страх покарання, засудження колегами, знайомими, родичами; егоцентрична поведінка; недостатньо відповідальне ставлення до виконання своїх службових функцій; кар'єристська позиція; поведінка, яка впливає із міркувань матеріальної вигоди [11, с.89]. На нашу думку, безперечно, усі мотиви, окрім перших двох, можуть призводити до деформацій професійної правосвідомості. Усе залежить від їх сполучення та інтенсивності (вони спрацьовують в окремих ситуаціях чи мають стійкий і всеохоплюючий характер).

У зв'язку з цим можна виділити такі типи юристів, які є носіями деформованої правосвідомості: «прагматик» – розуміє дух та букву закону, але зацікавлений, передусім, у «проходженні» справи й у зв'язку з цим орієнтується на думку осіб, від яких залежить кінцеве рішення питання; «флюгер» – допускає відступ від вимог закону під тиском вищестоящих або місцевих керівників; «педант» – гранично суворо керується буквою закону, але може поступатися його духом заради дотримання форми; «антипедант» – керується духом закону, але може поступатися його буквою; «кар'єрист» – схильний поступатися законом заради просування по службі; «бюрократ» – заслоняється законом або ніби не помічає букву закону, або вихолощує його дух заради власних зручності та спокою; «фіктивний юрист» – порушує закон в особистих інтересах.

Джерела та література

1. Мухін В. В. Професійна правосвідомість: поняття, особливості, функції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / В. В. Мухін ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2007. – 18 с.
2. Максимов С. И. Правовая реальность: опыт философского смысла / С. И. Максимов – Харьков : Право, 2002. – С. 259, 260, 265–271.

3. Тодика Ю. М. Конституційні засади формування правової культури / Ю. М. Тодика. – Х.: РАЙДЕР, 2001. – 160 с.
4. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Х. : Право, 2002. – 432 с.
5. Социальные отклонения. Введение в общую теорию / под ред. В. Н. Кудрявцева. – М. : Юрид. лит., 1984. – 320 с.
6. Правовое воспитание молодёжи / под ред. Н. И. Козюбры. – Киев : Наук. думка, 1985. – 319 с.
7. Карпунов В. М. Правова свідомість: деякі теоретичні та практичні аспекти дослідження / В. М. Карпунов // Вісн. Луганськ. ін-ту внутр. справ. – Спец. вип. : у 4-х ч. : Ч. 1. – Луганськ : РВВ ЛІВС, 1999. – С. 104.
8. Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н. А. Матузова и А. В. Малько. – М. : Юристь, 2001. – 776 с.
9. Волощенко А. В. Правовой нигилизм: общетеоретическая характеристика / А. В. Волощенко. – Харьков : ООО «ПРОМЕТЕЙ-ПРЕСС», 2005. – 104 с.
10. Долгова А. И. Особенности правосознания и правового воспитания лиц, совершающих преступления / А. И. Долгова // Правосознание и правовое воспитание осужденных : сб. науч. тр. / под ред. А. И. Долговой. – М. : Всесоюзный ин-т по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности, 1982. – С. 7.
11. Соколов Н. Я. Профессиональное сознание юристов / Н. Я. Соколов. – М. : Наука, 1988. – 224 с.

Куренда Л. Исследование деформации профессионального правосознания юриста. В материалах научной статьи автор исследует понятие деформации профессионального правосознания юриста, даёт краткую характеристику основных видов деформации профессионального правосознания. Особенно опасны деформации профессионального правосознания на мотивационном уровне. В связи с этим можно выделить следующие типы юристов, которые являются носителями деформированной правосознания: «прагматик» – понимает дух и букву закона, но заинтересован, прежде всего, в «прохождении» дела и в связи с этим ориентируется на мнение лиц, от которых зависит конечное решение спорного вопроса; «флюгер» – допускает отступление от требований закона под давлением руководителей; «педант» – предельно строго руководствуется буквой закона, но может уступать его духом ради соблюдения формы; «антипедант» – руководствуется духом закона, но может уступать его букве; «карьерист» – склонен уступать закону ради продвижения по службе; «бюрократ» – прикрывается законом или будто не замечает букву закона, или выхолащивает его дух ради собственных удобства и спокойствия, «фиктивный юрист» – нарушает закон в личных интересах.

Ключевые слова: правосознание, деформация, профессия, юрист, нигилизм, инфантилизм, идеализм.

Kurenka L. The Study of the Deformation of the Professional Legal Awareness. The author explores the concept of the deformation of the professional legal awareness and gives a brief analysis of the main types of such phenomenon. The deformations of the professional legal awareness on the motivational level are particularly dangerous. In this regard, one can distinguish the following types of lawyers who are carriers of a deformed sense of legal awareness: «pragmatic» understands the spirit and the letter of the law, but is primarily interested in the «passing» of the case and in this regard focuses on the opinion of those upon which the final solution of the matter depends. «Weather vane» allows derogation from the requirements of the law under the managers' pressure. «Pedant» is very strongly guided by the letter of the law, but it may yield to the spirit of respect for the sake of form, «antipedant» is guided by the spirit of the law but may be inferior to the letter, «climber» tends to give way to the law for the sake of promotion, «bureaucrat» skulks behind the law and does not notice the letter of the law, or dilutes its spirit for the sake of his own convenience and peace of mind, «a fictitious lawyer» violates the law for personal gain.

Key words: professional legal awareness, deformation, a profession, a lawyer, nihilism, infantilism, idealism.

УДК 341:061

О. Лаба

Міжнародна практика заходів, спрямованих на зміцнення довіри між державою та організаціями громадянського суспільства

У статті розглянуто міжнародний досвід, спрямований на зміцнення довіри між органами державної влади та організаціями громадянського суспільства. Виділено реалізовані заходи, спрямовані на зміцнення довіри громадян до спроможності органів державної влади забезпечувати належне управління.

Ключові слова: органи державної влади, організації громадянського суспільства, неурядові організації, Європейський Союз, програма розвитку ООН.

© Лаба О., 2013